

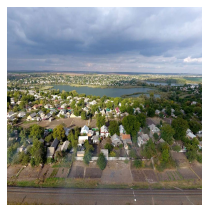
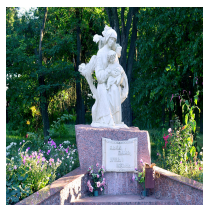
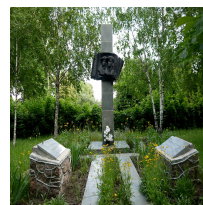
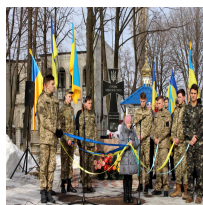
Г. М. Перебийніс

МАЛА ВИСКА

МАЛА ВИСКА (1769–1863 – Кудашеве) – місто районного значення [Кіровоградської області](#), райцентр. Маловисків. міськраді підпорядк. с. Краснопілка та с-ща Вишневе (до 2016 – Улянівка) і Заповідне (до 2016 – Комсомольське). 2015 утвор. Маловисків. міську територ. об'єднану громаду, до складу якої увійшли насел. пункти Маловисків. міськради та Олександрів., Паліїв. і Первомай. сільс. рад. М. В. знаходиться на р. Мала Вись (притока Великої Висі, бас. Південного Бугу), за 60 км від обл. центру. Пл. Маловисків. міськради 12,16 км². За переписом насел. 2001, у М. В. проживали 13 132 особи (складає 89,7 % до 1989); станом на 2016 – 10 874 особи; переважно українці. Залізнична ст. Виска. Проходить автошлях обл. значення Городище–Устинівка. У перекладі зі старослов'янської слово «вись» означає вода. М. В. виникла у серед. 18 ст. на землях Буго-Гардів. паланки Запороз. Січі. Тут базувався сторож. пункт для захисту від набігів турец.-татар. загонів. Сюди переселилися багато людей з країн, які перебувала під владою Осман. імперії. Істор. датою утворення прийнято вважати 1752, коли на тер. сучас. міста переїхали вихідці з Молдавії. Згодом осіла низка сербів, чорногорців, болгар. 1768 Катерина II подарувала 8443 дес. маловисків. землі та 918 селян княгині Кудашевій, яка й назвала поселення своїм ім'ям. 1776–1923 – у складі Єлисаветгр. пов.; 1802–1921 – містечко Херсон., 1921–25 – Одес. губ. У 2-й пол. 19 – на поч. 20 ст. – центр Маловисків. волості. 1860 збудовано винокур. завод, який обслуговували 22 робітники. 1863 маєток і бл. 200 дес. землі придбав дворянин Улашин, який перейменував містечко на М. В. 1886 відкрито церк.-парафіял., 1909–10 – 2 земські школи. 1896 було 692 двори та мешкали 3779 осіб. Наприкінці 19 ст. працювали паровий, 2 водяні та кілька вітряних млинів. 1899 уведено в експлуатацію цукр., 1908 – новий спирт. заводи, які функціонували до 2010-х рр. 1910–15 прокладено залізницю. Під час воєн. дій наприкінці 1910-х рр. влада неодноразово змінювалася, на поч. 1920 остаточно встановлено більшовицьку. 1923–31 та від 1935 – райцентр. 1923–30 – у складі Зінов'єв. (до 1924 – Єлисаветгр.) округи; 1932–39 – Одес., від 1939 – Кіровогр. обл.; 1931–35 – Великоисків. р-ну. Під час голодомору 1932–33 М. В. втратила четверту частину насел. (оскільки актові записи про смерть за цей період не збереглися, встановлено імена лише 69-ти осіб, які померли від голоду). Жит. зазнали сталін. репресій. У довоєн. час М. В. надано статус смт. Під час нім.-фашист. окупації (1 серпня 1941 – 13 березня 1944) входила до Новомиргород. гебіту Микол. ген. округу райхскомісаріату «Україна». Є 3 брат. могили, у яких похов. 81 рад.

воїн-визволитель та 21 жит.-жертву нацизму. 9 січня 1944 під час бою pobl. залізнич. станції відзначився Герой Радянського Союзу І. Зибін. Від 1957 – місто. 1964 збудовано комбікорм. завод, 1965 – завод сухого молока (нині обидва не працюють). У місті – 3 заг.-осв. школи, г-зія, школа-інтернат, ПТУ, 2 дитсадки, рай. Будинок дит. і юнац. творчості, ДЮСШ; рай. Будинок культури, рай. б-ка, школа мистецтв, Маловисківського району історії Музей; центр. рай. лікарня. Є парк. Виходить рай. г. «Маловисківські вісті». За межами Маловисків. р-ну здобула популярність нар. хор. капела рай. Будинку культури. Діють церкви ікони Божої Матері «Скоропослушниця», Святопокровська та св. великомученика цілителя Пантелеймона. Збереглася будівля маєтку, зведена 1889. Встановлено погруддя Т. Шевченка, пам'ятні хрести жертвам голодомору 1932–33 і Героям Небес. сотні, пам'ятники матері та воїнам, які загинули під час 2-ї світової війни, пам'ятні знаки на честь Незалежності України та воїнам-афганцям. Серед видат. уродженців – лікар-хірург, чл.-кор. Рос. АМН І. Кирпатовський, лікар-хірург, анатом В. Романенко, мовознавець Ж. Соколовська; поетеса Т. Андрушко, поет, засл. діяч мистецтв України Володимир, його син автор естрад. пісень Микола та брат самодіял. композитор Павло Бровченки; живописець, нар. художник СРСР П. Осовський (назвав Маловисківщину Степовою Елладою); актриса, засл. арт. УРСР В. Галл-Савальська, співак (баритон), нар. арт. України В. Лупалов; заслужений тренер СРСР і України М. Кістанов (веслування на байдарках і каное), заслужений тренер України В. Малахатко (важка атлетика, шахи); учасник 2-ї світової війни, Герой Радянського Союзу І. Сухомлин; Герой Соц. Праці О. Табунець. Проїздом з Одеси М. В. відвідав рос. поет О. Пушкін. На поч. 1860-х рр. тут працював писарчуком у канцелярії поліц. пристава письменник, драматург, актор, режисер, театр. і громад. діяч І. Карпенко-Карий, 1921–25 у млині та на цукр. заводі – вчений-винахідник, один з піонерів ракет. техніки та теорії косміч. польотів Ю. Кондратюк.

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

МАЛА ВИСКА / Г. М. Перебийніс// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-61019>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).